

ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

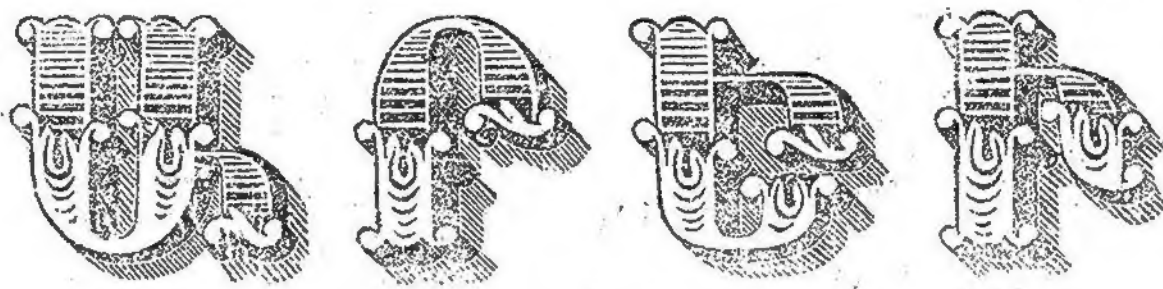
ԲԱՅԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Տարեկան վեցամսեայ

ԵՅԻՊՏՈՍ . . . Ղ.Ո. 80 40
ԱՐՏԱՍԱՀԱՄԱՆ ԶԻ. 20 10

ԵՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԶԱՄԱՐ ԴՈՒՄԵԼ ՏՆՕՐԵՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՏՈՒՄԵՐԻ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՈՒՄԵՆ ԵՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

40 ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԶԱՐԱԹԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՄ

ԽՐԱՄԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆՈՒԹՅՈՒՆ

Տարա Ապր. Տարա, Թիւ 16

ԱՂԵՐԱՆԻ ԴՐԱՐԻՆ

ՀԱՍՏԻ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԶԵՆՈՒԹՅՈՒՆ ԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆ

ՏՆՕՐԵՆ-ԽՐԱՄԱԿՈՒԹՅՈՒՆ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵԼԱՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բանակատեղիին կազմակերպուած գործին մէջ մեր, այսինքն ազգին, կատարած բաժնը դեռ հեռի է կանոնաւորութեան փափաքուած աստիճանին վրայ գտնուելէ: «Ինք» կ'ըսեն, որովհետեւ ինծի կը հաւատան թէ մեր հոն երթալէն մինչեւ շաբաթ մը առաջ գործերը շատ աւելի խառնակ էին և ներկայ վիճակը նախորդին վրայ մեծ առաւելութիւններ ունի արդէն:

Ընդունինք թէ այդպէս է, դիտել տալով միայն թէ նախորդին, ինչպէս ներկային ալ պատասխանաւորութիւն ունի ոչ ոք է բայց եթէ ազգ. իշխանութիւնը: Դիտեցէք թէ պահանջուածը մեր կարողութեան օահմանէն վեր և նիւթական անկարելիութեանց բաղադր ըսն մը չէ, որպէսզի ըստ թէ կամաց-կամաց կրնար ըլլալ ու պիտի ըլլայ. միայն քիչ մը կանոնաւորութիւն և քիչ մը համակարգութիւն է՝ զոր կրնային առջի մէկ օրէն հաստատած ըլլալ անոնք որ պաշտօն ունէին այս ամբողջ գործով զբաղուել և զբաղեցան պէտք է ըսել յաճախ եռանդով ու անհատական զոհողութիւններով, բայց զբաղեցան այնպիսի ձեւով որ որ ալ, որ աւելի դժուարութիւն կը կրեն բարեկարգելու քան ինչ որ կրեցին սկիզբները հիմնելու համար:

Վերջապէս ինչ էր այն գործը զոր մենք, Հայերս, Բոր-Սայիտի Բանակատեղիին մէջ ունէինք կատարելիք: Ո՛չ վրաններու հաստատութեան, ո՛չ ամենօրեայ գլխաւոր սնունդին հայթայթման, ո՛չ ալ զաղթականներու կենցաղին ներքին կազմակերպման գործերը որոնք վա՛յ էր եկեր եթէ մեր վրայ մնացած ըլլային: Պարզապէս նըպաստներու հաւաքման, աւելի ճիշդը կեդրոնացման և ապա բաշխումին գործն էր՝ որ հարկաւ իր մանրամասնութիւններն ու կենսական պիտի ունենար և ունի, ու արդէն այս պատճառաւ կազմակերպութիւն կը պահանջէր: Եթէ նկատի ունենանք թէ Բոր-Սայիտի փոքրաթիւ հայ գաղութը, գրեթէ առանց բացառութեան, առաջին վայրկեանէն իսկ ինքզինք լիովին տրամադրեց այդ գործին, թէ նոյնպէս առաջին օրէն ազգային իշխանութիւնները իրենց մէկ պաշտօնական ներկայացուցիչը ունեցան Բանակատեղիին մէջ, թէ Կարմիր-Խաչերը, Դահլիճները մասնաւոր, աւելի կամ նուազ միայն հանդամանքով բայց անխափան, ունեցան հոն իրենց անձնակազմը աշխատողները... միմիայն ազգ. իշխանութեանց աննախատեսութեամբ, ըսն բառով անձեռն-հասութեամբ է որ կը բացա-

տրուին կազմակերպութեան գործին մէջ թողուած պակասները ու այդ պակասներէն ծագած անպատեհութիւններն ու անխորժաւթիւնները...

Բաց խօսինք. թէ պէտք Բոր-Սայիտի հայ գաղութին և Դահլիճի ու Աղեքսանդրիոյ ազգ. շրջանակներուն մէջ կը հասկնան թէ ինչի կ'ակնարկեն այս տողերը, բայց անոնցմէ զուրս ընթերցողներու մեծամասնութեան համար ալ բառով մը պէտք է պարզաբանել խնդիրն և ըսել թէ անպատեհութիւններն ու անխորժաւթիւնները յառաջ եկած են նախ աշխատութեանց կանոնաւոր բաժանումի չգոյութեան և յետոյ Բոր-Սայիտի Տեղական Յանձնարարութիւն տրուած իրաւասութիւններուն անորոշութեան, մինչ այդ Յանձնարարութիւնը այսօր ալ, վաղն ալ, անհրաժեշտ է այնտեղ իր ամէն անդամներովը որոնք անհաշիւ աշխատած են մինչև հիմա և որոնց ըրածը կարելի չէ որ կատարեն դուրսէն պարբերաբար եկող զարգանքներ՝ եթէ լաւագոյն բարեկամեցողութեամբ ալ օժտուած ըլլան... միշտ այդ պատճառներով, Յանձնարարութիւնը, այսօր, մասամբ վեճի մէջ է ազգ. իշխանութեանց հետ, ըսել կ'ուզեն իր անդամներն ունենալ վեճի մէջ են, ինչ որ Յանձնարարութիւն մէջ ալ անհամաձայնութեան մը գոյութիւնը կը նշանակէ: Արդ, առիկա է որ ցաւալի է, և եթէ նոյն իսկ ազգ. իշխանութիւններն իրաւունք ունին վեճին տեղի տուող մասնաւոր պատճառներուն մէջ, անհրաժեշտ սահմանափակ պատճառէն զատ՝ այսօր ալ, տակաւին, կարուկ կարգադրութիւն մը չընելուն և իւրաքանչիւրին իր յատուկ պաշտօնն ու իրաւասութիւնները չհասկնելուն համար: Ատոր կ'սպասեն ամէնքը Բոր-Սայիտի մէջ, մէկ թէ միւս կողմէն: Ձեռ գիտեր թէ ինչ օգուտ կամ հաճոյք կը գտնեն ու մանք՝ ձգձգումի և անորոշութեան քաղաքականութեան մը մէջ: Ամէն պարագայի, բացարձակ սխալ է այն գաղափարը թէ Բոր-Սայիտի Յանձնարարութիւնը ուրիշ և է տեղի մը Յանձնարարութիւն պէս նպատակ հաւաքելու պաշտօնը միայն ունէր և ատոր վրայ կը վերջանայ իր գոյութիւնը: Իրաւ է թէ հրաշալի արդիւնք մըն է Բոր-Սայիտի պէս պզտիկ տեղի մը մէջ 450 ոսկիէ աւելի գումար մը հաւաքել օՏԱՐՈՒՄԵՐԻ՝ բայց ըստ իս ատկէ աւելի մեծ եղած է ու է իր մատուցած ծառայութիւնը աշխատութեան, իր նպատակն ու հսկողութեան մէջ, բան մը զոր մոռնալու չենք ո'ր և է նոր կարգադրութիւն ընելու ատեն: Յանձնարարութիւնը պէտք է միայն իրեն Յանձնարարութիւն, սակայն ճշ-

դուած և ի հարկին բաւելի սահմանափակ իրաւասութիւններով քան առաջ երբ որ և է կազմակերպութիւն կատարուած չէր դեռ: Վրասահարար՝ իրենցմէ ոչ մէկն այդ պատճառաւ պիտի լքէր գործը. առիկա արդէն կարելի չէ՝ երբ մարդ հայ է ու աշխարհ մօտը կը գտնուի Հոյկական Ցաւի ու Հպարտութեան այն զուգակառուցուած պատկերին զոր կը պարզէ Լազարէի Բանակատեղին, միայն թէ իրեն մարմին իրենց պաշտօնին սահմանները գծուին և իրենց դերը չարհամարհուի...:

Ազգ. իշխանութեանց վերջին անգամ կատարած կազմակերպութեան նայելով՝ Բանակատեղիին հինգ գլխաւոր բաժանում ունի այսօր, հայկական տեսակէտով. ա. միջերանոց, բ. հիւանդանոց, գ. վարժարան, դ. խոհանոց (տկարակազմներ), ե. արհեստանոց: Ասոնցմէ՝ հիւանդանոցը Կառավարութեան և Հայ Կարմիր-Խաչին (գլխաւորաբար Դահլիճի մարմնին, Ալեքսանդրիոյ Կարմիր-Խաչը վճարեալ ու վկայեալ հիւանդապահուհի մը միայն ունենալով հոն), խոհանոցը՝ միմիայն Դահլիճի Կարմիր-Խաչին, վարժարանը՝ Հ. Բ. Ը. Միջերանոց, Արհեստանոցը՝ ազգ. իշխանութեանց և միջերանոցը... յայտնի չէ թէ ճիշդ կողմէ կը յանձնուին, թէ պէտք ատոր ալ միջերանոցը Կարմիր-Խաչին անձնուէր անդամներէն մին է՝ Դահլիճէն եկած: Շատ մը խնդիրներ որոնք ծագած են և կազմակերպութեան պակասը կը յայտնեն՝ այս վերջին բաժանումին չուրջ կը դառնան...:

Հոս կը վերջանանք Բոր-Սայիտի այցելութեան ներշնչուած և զուտ գործնական տեսակէտներով գրուած այս քանի մը յօդուածներ: Կարելի չէր ու չլրջայ աճէն բան ըսել անոնց մէջ: Ո՛չ գնահատում, ո՛չ պարտաւ բաժնելու հոգը ունեցայ հոս: Հանրային գործի մէջ փափաքը և ջանքն իսկ չեն բաւեր գնահատելու համար և միայն արդիւնք պէտք է: Կարելի չէ ըսել թէ արդիւնք չկայ: Շատ բան եղած է, բայց շատ բան ալ ըլլալիք կայ: Ժողովուրդն իր անխնայ օժանդակութեամբ և ազգ. իշխանութիւններն ու մարմիններն աւելի իմաստուն գործունէութեամբ՝ կրնան Բոր-Սայիտի ակամայ զաղթականներուն կեանքն ու Եղեպտահայուն պատիւը փրկել...:

ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵԼԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐՔԱՆ ԿՉԲՈՒՄԵՆ...
Ձի կայ թերեւս ներկայիս մէջ, ուր սակայն հին աշխարհը վայրց Չոր մը, (արտաստուած չովիտ) մըն է անպարտաւոր, մարդ մը աւելի՛ դժբաղդ լայն վէնիկըստը:
Ինչ եղբարկան ու յուսահատական

պայքար մըն է որ այս խեղճ մեծ մարդը ամբիւնելի է վեր ստիպուած է մղելու մութ ու չարագործ ուժերուն դէմ: Բոնք հայրենիքին անպատուութեանն ու կորուստին կ'աշխատին միեւնոյն եռանդով որով ինք անոր մեծութեանն ու բարգաւաճութեանն աշխատեցաւ ընդ երկար:

Կը հասկնա՞ք անուշ ցաւը մեծ արուեստագետի մը, որ հոյակապ զուգուգործող մը աւարտելու վրայ է, երբ յանկարծ կ'արգիլին վրէժը յառաջ տանելու իր սակարկարծութիւնը, աւելի դէ՛շ, կ'սպասան դայն ջանքը, փրկել...:

Ահա՛ Վենիկըստին վիճակը. Հելլէն-հուլիանը ինք մեծցուց, ինչքով ու լիաքով. կ'ուզէ աւելի մեծցնել դայն, մօտեցնել «մեծ գաղափար»ին իրականացման ու թող չեն տար ինչ կ'ըսեն, կ'սպասան նոյն իսկ դայն աւելի փոքր ու անփառանքի ընել քան որչափ եղած չէր երբեք...:

Ի դժուր կ'ըսեն, կ'աղաղակէ ան իր հայրենակիցներուն, արտակեղծ շնորհով: — Աստուածային առիթ մըն է որ կը ներկայանայ մեղի, Հելլէններ... նայեցէ՛ք, որքան գեղեցիկ է ան... մեր «մեծ գաղափար»ն դէմը ունի... տեսէ՛ք, ան կը ժողի, թնկերը կը կարկառէ՝ մեղի ստիպողաբար... ա՛հ, թող չի տանք որ անցնի երթայ...:

— Երթայ բարով... կը պատասխանեն «Եղեպտահայ» Յուստատանին խանդալտ կուսակիցները:

— Բայց մէյ մըն ալ չի վերադառնար...:

— Թո՛ղ չի վերադառնայ...:

Եւ Վենիկըստ յուսահատութենէն ու անկարողութենէն թեւերը կը գալաւ...

Ինչ սարսաղեցիկ ողբերգութիւն մըն է որ կ'անցնի ներկայիս Յուստատանի մէջ, ողբերգութիւն մը որուն անունը կարելի է դնել «Արքան ԿՉԲՈՒՄԵՆ»:

Արքան՝ Բոնիսթանի Բ. Ե. և իր զօրանքն ալ, Հիւլիոյ անձնաւորութեան ծրարաւ Ա. Կ. զօրանքին պէս, արեւմտ ու վտանգաւոր խաղ մըն է, եղբարկան ժամանց մը, եթէ կարելի է ըսել, խաղարկէք մ'ա՛յ ինչ է բայց եթէ հելլէնութեան ապագան, Յոյներուն «Մեծ Գաղափարը», այնքան գեղեցիկ ու կուսական որքան թրիպուլէի անբախտ աղէկը...:

Անոր մեծ պաշտպանը՝ Վենիկըստ՝ պիտի յաջողի՞ արեւոք դանի ազատել վերահաս անպատուութիւնէն ու մահէն, թէ մեծագործ արքային տակաւին շարունակուող զօրանքին դո՛ւ պիտի երթայ մի վերջի ի վերջոյ:

Ո՛վ դիտէ:

Մ. Ս. ԿԻՐՈՅԷԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՌՈՐՆԵՐԸ ՍՈՒԷՏԻՈՑ ՀԵՐԱՐՏՆԵՐՈՒՆ

Թեմետոս, 16 Հոկտ. 1915

Յարգելի Տնօրէն «Արեւ»ի

Աղեքսանդրիա

Ձեր պատուական թերթին միջոցաւ տեղեկացանք Բոր-Սայիտ համայնքի կիլիկեցիներու վիճակին, որոնք բարբարոս թուրքին դէմ երկու ամիս քաջաբար կռուելէ վերջը, ազատաւոր ճիւղանայի մարտունակները անհետ զոհուելու շուրջը պարզած անոնց օգնութիւնը խնդրած են: Դադարակից իմ և հայաւոր Յուստատան և որ նորէն օգնութեան փութացած է մեղի և ազատած է չորս հա-

դարէն աւելի մեր Սուլթանի հայրենակիցները և բերած է Բոր-Սայիտ: Մէկ կողմէն ծրարաւ և միւս կողմէն Անդալիան ամէն միջոց ի դրո՛ք կը դնեն մեր եղբայրները և ջոյները հանգստացնելու համար: Բայց մենք Հայերս պիտի ձեռնդէ՞ք որ այս երկու անդակութիւնները ամէն պէտքերուն դոհողում տան, ո՛չ մենք ալ ալ մեր ձեռքէն եկածը խնայելու չենք: հարուստէն մինչեւ աղքատը իրենց բաժնիւր բերելու են ասանկ ժամանակ, արդէն համեմատ դասակարգը, ամէն ժամանակ և ամէն պարագայի, երբ օգնութեան ձայնը կը լսեն, իր ունեցածէն աւելին տրամադրելի կ'ընեն: Բայց հարուստ դասակարգը միշտ անարարելի կը մնայ ասանկ պարագաներու մէջ: Ինչու պիտի չի ըլլան օգնութեան ձայնը: հարկւրն մէկը անոնցն զուտարով մը կը մասնակցէ. իրենց քսակներուն բերանը ամուր կապելով կապած չեն ուղեր իրենց միջոցէն հրաժարել: Ո՛վ հարուստներ, որ ժամանակին կ'ըսէ պատէք, երբ ձեր քարացած արտերը պիտի կակուղան որ դուրսէն եկող օգնութեան ձայնը լսելի ըլլան: Ո՛վ ջոյներ, ձեռքէ աղքատները որ «բարձր ուսեր» ինչ անէք և պատեցողի դաշտը մեկնել: «Ո՛չ, ո՛չ, դուք ձեր հոյակապ արարածներուն մէջ նստեցէ՛ք և ձեր հանգստութիւնը մի վրդովէ՛ք: աղքատները միայն իր թիւնը, Հայաստանի մէջ Հայութեան չի մնա: Բարբարոս թուրք սխիւթեմակի կը կրկնուի լուրջօր ըրաւ: դաշտերը և դետերը Հայու արիւնով ներկուեցան, երեսասարգութիւնը՝ վճարու, կոյսերը պղծուեցան, մանուկները իր պերկաւորէ հանուեցան, հարստութիւնը աւարի տուեցաւ: Մէկ մասը անոնցմէ որ ձեր արիւնքով ինչքան պաշտպանութեան դիմելով քաջաբար կռուեցան մինչեւ վերջին վայրկեանը, հիմա Բոր-Սայիտ եկած ձեր օգնութեան կարօտ են: ասոնք ձեռքէ ուրիշ բան չեն ուղեր, այլ միայն ապրելու համար հաց, պատուարկուելու համար հպուստ, եթէ առ ալ չէք ուղեր ընել՝ ուրիշ անէ՛ք ձեռք, ո՛վ քարսիրտ հարուստներ:

Մենք՝ հայ կամաւորներու, այստեղ եօթը հոգի ենք. երբոր լսեցինք օգնութեան աղաղակը, չի կրցանք անտարբեր մնալ, մեր մէյմէկ սու (10 փարս) օրու կաններէն խնայած մի քանի ֆրանքները որոնք պահած էինք մեր անհրաժեշտ պէտքերուն համար՝ հիմա ամէնքս մէկ օրոշեցինք կիլիկիցի մեր եղբայրներուն և ջոյներուն դիմել: որոնք մենք աւելի օգնութեան պէտք ունեն: Ձեռքն զուարմէ՛ք, հաղիւ 60 ֆրանք: Աղքատ Սամաւացիին լուսային պէս ընդունեցէ՛ք մեր այս նուէրը և Ալեքսանդրիոյ Կարմիր Խաչին յանձնեցէ՛ք, որպէսզի պէտք եղածը անեն և Բոր-Սայիտ զրկեն:»

Սիրալի բարեւերով

Տասնապետ՝ Նիկիտ Նիկիտեան, Մերկե Մերհիւան, Նուայի Պոլաքեան, Յակոբ Քեթիւեան, Պետրոս Մարգարեան, Թադէոս Դասպալեան, Դիգոր Մերհիւան

Նուիրատուներն են՝

Տասնապետ՝ Նիկիտ Նիկիտեան՝ Դրոշմէրցի (Գաղաթիւ) 10, Դրեգոր Մերհիւան՝ Պոլաքի 10, Եսայի Պոլաքեան՝ Կարեւոր 10, Պետրոս Մարգարեան՝ Մաւաշի 10, Թադէոս Դասպալեան՝ Ջաւկարացի (Պրոսա) 10, Յակոբ Քեթիւեան՝ Գոնիացի 5, Մերկե Մերտիւեան՝ Իդմիթի 5, Դուար 60 ֆրանք:

(*) Սոյն նամակին հետ ծանուցում 60 մր.ի գումարը յստացմի՛ ճակարկի, հակառակ 10-12 օր անցած ըլլալու:

Մ. Խ.

ԹՈՒՐԳԵԱՅԼՆԵ ԼՈՒՐՆՈՒ

սում եւ հարկ չունենէ՛ր քաղցնելու, շարունակ զանգասներ ենք լսել փախստականների հաւցելիք: Փորձեր եղել են՝ զինուում քե՛ դառնում՝ աշխատանքներ համար՝ փախստականներին, իբրեւ վարձու մշակներ, վնասելով 1 ր. 20 կոպ., 1 ր. 50 կոպ.: Բայց փախստականները կամ հրաժարվում են եւ կամ երկու օր աշխատելուց յետո՛ հեռանում են: Ժիշդ նոյն կարգի զանգասներ լսել ենք վանքի հիւանդանոցում առխտաւոր զալարական (սեւ առխտաւոր կասարոյ) կանանց հասցելիք: Այդ բոլոր վերաբերմամբ կը նկատենք մենք հետեւեալը: Մենք լսել ու տեսել ենք մի շարք ուրիշ բացասական յայտարարւոյններ թիւրքահայ փախստականների կեանքից: Բայց այդ բոլորը իրաւունք չի տալիս շատելու մեր եզրակացութիւնների մէջ եւ բացասաբար որակելու մի ամբողջ ժողովրդի բնորոշութիւնը: Մարայիւի քրեականօրէնական կը լինե՛ր՝ առանցայն տարի միջառաջարկան-կենցաղային պայմանների մէջ նոյնքանական գծերի մաստաւորվ ցննել ու դասակարգել թիւրքահայերին: Ներելի չի մանաւանդ դասակարգելու արձակիւ անօրինակ ուղերձներով մէջ տարաւոր յիշատակ զոնքի՝

